

Grigore Gafencu

Jurnal

II

18 iulie 1943 – 23 ianuarie 1944

Editor

Ion Calafeteanu

EDITURA
CETATEA
DE SCAUN

Cuprins

Cuvânt înainte.....	11
Anul 1943.....	14
Duminică, 18 iulie.....	15
Marți, 20 iulie	18
Miercuri, 21 iulie.....	23
Joi, 22 iulie	25
Vineri, 23 iulie.....	27
Sâmbătă, 24 iulie	29
Duminică, 25 iulie.....	29
Luni, 26 iulie.....	31
Marți, 27 iulie	32
Miercuri, 28 iulie.....	34
Joi, 29 iulie	40
Vineri, 30 iulie.....	41
Sâmbătă, 31 iulie	42
Duminică, 1 august	44
Luni, 2 august	44
Marți, 3 august.....	44
Miercuri, 4 august	46
Joi, 5 august	46
Vineri, 6 august	47
Sâmbătă, 7 august	47
Duminică, 8 august	48
Luni, 9 august	51
Marți, 10 august.....	53
Miercuri, 11 august	56
Joi, 12 august.....	58
Vineri, 13 august	58
Sâmbătă, 14 august	59
Duminică, 15 august	62

Luni, 16 august	63
Mărti, 17 august	64
Miercuri, 18 august	66
Joi, 19 august	68
Vineri, 20 august	69
Sâmbătă, 21 august	70
Duminică, 22 august	70
Luni, 23 august	71
Mărti, 24 august	73
Miercuri, 25 august	74
Joi, 26 august	74
Vineri, 27 august	75
Sâmbătă, 28 august	75
Duminică, 29 august	75
Luni, 30 august	77
Mărti, 31 august	78
Miercuri, 1 septembrie	79
Joi, 2 septembrie	81
Vineri, 3 septembrie	83
Sâmbătă, 4 septembrie	84
Duminică, 5 septembrie	85
Luni, 6 septembrie	86
Mărti, 7 septembrie	88
Miercuri, 8 septembrie	91
Joi, 9 septembrie	93
Vineri, 10 septembrie	94
Sâmbătă, 11 septembrie	95
Duminică, 12 septembrie	95
Luni, 13 septembrie	102
Mărti, 14 septembrie	106
Miercuri, 15 septembrie	110
Joi, 16 septembrie	112
Vineri, 17 septembrie	113
Sâmbătă, 18 septembrie	114
Duminică, 19 septembrie	116
Luni, 20 septembrie	117

Respect pentru	Marți, 21 septembrie	121
	Miercuri, 22 septembrie	121
	Joi, 23 septembrie	122
	Vineri, 24 septembrie	123
	Sâmbătă, 25 septembrie	123
	Luni, 27 septembrie	124
	Marți, 28 septembrie	124
	Miercuri, 29 septembrie	125
	Joi, 30 septembrie	125
	Vineri, 1 octombrie	126
	Sâmbătă, 2 octombrie	127
	Duminică, 3 octombrie	130
	Luni, 4 octombrie	130
	Marți, 5 octombrie	132
	Miercuri, 6 octombrie	133
	Joi, 7 octombrie	134
	Vineri, 8 octombrie	135
	Sâmbătă, 9 octombrie	136
	Duminică, 10 octombrie	137
	Luni, 11 octombrie	137
	Marți, 12 octombrie	138
	Miercuri, 13 octombrie	140
	Joi 14, octombrie	142
	Vineri, 15 octombrie	143
	Sâmbătă, 16 octombrie	144
	Duminică, 17 octombrie	147
	Luni, 18 octombrie	149
	Marți, 19 octombrie	150
	Miercuri, 20 octombrie	151
	Joi 21, octombrie; Vineri, 22 octombrie; Sâmbătă, 23 octombrie	152
	Vineri 22	153
	Sâmbătă 23	153
	Duminică, 24 octombrie	153
	Luni, marți, 25-26 octombrie	154
	Miercuri, 27 octombrie	155
	Joi, 28 octombrie	155

Vineri, 29 octombrie	160
Sâmbătă, 30 octombrie	161
Duminică, 31 octombrie	161
Luni, 1 noiembrie 1943	162
Mărți, 2 noiembrie	164
Miercuri, 3 noiembrie	164
Joi, 4 noiembrie	166
Vineri, 5 noiembrie	167
Sâmbătă, 6 noiembrie	170
Duminică, 7 noiembrie	172
Luni, 8 noiembrie	175
Mărți, 9 noiembrie	177
Miercuri, 10 noiembrie	178
Joi, 11 noiembrie	178
Vineri, 12 noiembrie	181
Sâmbătă, 13 noiembrie	182
Duminică, 14 noiembrie	184
Luni, 15 noiembrie	185
Mărți, 16 noiembrie	187
Miercuri, 17 noiembrie	187
Joi, 18 noiembrie	190
Vineri, 19 noiembrie	192
Sâmbătă, 20 noiembrie	196
Duminică, 21 noiembrie	200
Luni, 22 noiembrie	201
Mărți, 23 noiembrie	204
Miercuri, 24 noiembrie	206
Joi, 25 noiembrie	207
Vineri, 26 noiembrie	209
Sâmbătă, 27 noiembrie	218
Duminică, 28 noiembrie	219
Luni, 29 noiembrie	220
Mărți, 30 noiembrie	220
Miercuri, 1 decembrie 1943	222
Joi, 2 decembrie	223
Vineri, 3 decembrie	225

Sâmbătă, 4 decembrie.....	232
Luni, 6 decembrie	233
Marti, 7 decembrie	239
Miercuri, 8 decembrie	242
Joi, 9 decembrie.....	245
Vineri, 10 decembrie	246
Sâmbătă, 11 decembrie.....	247
Duminică, 12 decembrie	250
Luni, 13 decembrie	254
Marti, 14 decembrie	259
Miercuri, 15 decembrie	260
Joi, 16 decembrie.....	261
Vineri, 17 decembrie	261
Sâmbătă, 18 decembrie.....	264
Duminică și luni, 19-20 decembrie	264
Marti, 21 decembrie	264
Miercuri, 22 decembrie	266
Joi, 23 decembrie.....	268
Vineri, 24 decembrie	270
Sâmbătă, 25 Decembrie	272
26-27-28-29 decembrie	272
30 decembrie	274
31 decembrie	277
Anul 1944.....	278
Sâmbătă, 1 ianuarie	279
Duminică, 2 ianuarie	282
Luni, 3 ianuarie	282
Marti, 4 ianuarie	284
Miercuri, 5 ianuarie.....	291
Joi, 6 ianuarie	291
Vineri, 7 ianuarie.....	293
Sâmbătă, 8 ianuarie	296
Duminică, 9 ianuarie	296
Luni, 10 ianuarie	298
Marti, 11 ianuarie	300
Miercuri, 12 ianuarie	302

Respect pentru

Joi, 13 ianuarie	303
Vineri, 14 ianuarie	304
Sâmbătă, 15 ianuarie	307
Duminică, 16 ianuarie	308
Luni, 17 ianuarie	312
Marti, 18 ianuarie	315
Miercuri, 19 ianuarie	317
Joi, 20 ianuarie	320
Vineri, 21 ianuarie	323
Sâmbătă, 22 ianuarie	325
Duminică, 23 ianuarie	329
Indice selectiv	330

ANUL 1943

Duminică, 18 iulie

Am ascultat ieri noapte, împreună cu de Weck¹, pe W. Steed². A vorbit „către poporul român” - a amintit mai întâi mesajul îndreptat acum două zile de Roosevelt³ și Churchill⁴ poporului italian, îndemnându-l să se lepede de conducătorii fasciști și să accepte cât mai degrabă o *capitulare onorabilă*.⁵ Formula de la Casablanca⁶, „capitulare fără condiții”, a fost modificată pentru italieni într-o formulă mai blândă și mai „onorabilă”. Făcând aluzie la acest mesaj, Steed lasă să se înțeleagă că și poporul român s-ar putea bucura de un tratament „onorabil”, dar n-o spune pe șleau și doar această precizare și accentuare ar fi putut fi de folos, îndeosebi pentru *poporul român*, care nu are în fața lui doi adversari cu purtări onorabile, ci un adversar despre care nu se știe ce vrea, dar se știe ce poate... Steed ne cere să nu ne încredem în succesele lui Ică⁷ la Roma⁸, nici în telegramele și comunicatele Ică - Mussolini⁹! (Cine se încrede în ele?). Trei cuvinte, spune Steed,

¹ René de Weck (1887-1950), ministrul Elveției la București (1939-1945). În perioada în care s-a aflat la post în România, diplomatul elvețian a ținut un „Jurnal”, apărut în limba română prin îngrijirea lui Viorel Grecu și Claudia Chinezu, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.

² Wickham Steed (1871-1956), ziarist englez, bun cunoscător al situației din România și cu atitudini în sprijinul României. În anii 1919-1922 a fost ziarist la „Times”.

³ Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), om politic american, președintele SUA (1933-1945); a inițiat planul de refacere economică după „marea criză” (politica de „New Deal”); în anii războiului a promovat politica de „capitulare fără condiții” pentru Axă și sateliți.

⁴ Sir Winston Churchill (1874-1965), om politic britanic, prim ministru al Marii Britanii (1940-1945, 1951-1955). A fost un adversar al politicii de „appeasement”. În 1940 formează un cabinet de uniune națională, pe care îl va conduce în toată perioada războiului.

⁵ La 16 iulie 1943, președintele Roosevelt și premierul Churchill au lansat un apel italienilor de a înceta lupta sau să aleagă „dacă vor să moară pentru Mussolini și Hitler, sau să trăiască pentru Italia și civilizație”. Pasajele din lucrare scrise italic sunt subliniate în manuscris de Grigore Gafencu.

⁶ La Conferința de la Casablanca (14-26 ianuarie 1943), președintele Roosevelt și premierul Churchill au discutat strategia de ansamblu în ducerea războiului. Se hotărăște debarcarea în Sicilia („Operația Husky”, 10 iulie 1943), capitularea necondiționată a puterilor Axei etc.

⁷ „Ică”, numele sub care era cunoscut Mihai Antonescu (1904-1946) în cercuri apropiate de acesta; jurist și om politic, profesor universitar; vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Străine (1941-1944). Din 1942 inițiază o serie de tatonări în vederea ieșirii României din război.

⁸ În timpul vizitei oficiale pe care o face în Italia (29 iunie - 4 iulie 1943), Mihai Antonescu propune lui Mussolini, în întrevvedere din 1 iulie, să ia inițiativa tratatelor cu Națiunile Unite. Ducele se declară de acord, dar apreciază că ar fi necesar să mai aștepte două luni; la 25 iulie însă, Ducele este răsturnat de la putere prin hotărârea Marelui Consiliu Fascist.

⁹ Benito Mussolini (1883-1945), fondatorul Partidului Fascist din Italia. În 1922 regele Victor Emanuel III i-a încredințat funcția de prim-ministru (în urma „marșului asupra Romei”), calitate în care Mussolini („il Duce”) a instaurat o dictatură ce a dura 21 de ani.

lipseau în comunicatul final, care vestea hotărârea vajnicilor aliați italo-români ca „să lupte împreună până la victorie” - până la victoria Națiunilor Unite!, precizează Steed. Acest comunicat a fost tălmăcit de ziarele germane în sensul că dacă Națiunile Unite ar ataca prin Balcani, ele ar găsi cu cine să stea de vorbă! România unită le-ar face față la Dunăre. Nu se poate - declară Steed, care cunoaște memoriul Maniu - Brătianu din 20 aprilie¹⁰ - și îl citează, conform traducerii franceze apărută în „Journal de Genève”. Aici, după câteva cuvinte bune pentru cei doi fruntași români, intervine și o înștiințare: *nimeni nu trebuie să creadă că poate face război Rusiei și nu anglo-americanilor*. Rusia sovietică face parte integrantă din Națiunile Unite. Cine se luptă cu ea se luptă cu aliații ei. Cine vrea pace cu Anglia și Statele Unite *trebuie să facă pace cu Rusia*. Vocea lui Steed devine mai gravă, mai stăruitoare: *încetați lupta cu rușii! Retrageți trupele voastre din Rusia, unde nu au ce căuta!* Și faceți aceasta repede, cât mai repede. *Vă vorbesc în deplină cunoștință de cauză!*

Această din urmă înștiințare, ca și felul cum a fost spusă (ca și faptul că am fost oficial înștiințat de mai înainte), dovedește că prietenul nostru Steed a fost desemnat pentru a vorbi românilor, cum alte personalități, din ce în ce mai însemnate, vorbesc italienilor. Ni se cere să ieșim din război și să ieșim cât mai repede. Nu e nici nevoie să dăm peste cap pe conducători, deoarece în România nu e un partid de conducere, cum e în Italia, ci un regim provizoriu compus din doi, trei oameni, care nu se sprijină pe nimic. Steed pare să facă o altă deosebire între italieni și noi. Italienii au intrat în război împotriva Angliei; ei se bat împotriva anglo-saxonilor, sunt deci inamici *directi*. Steed știe că românii nu ar fi intrat niciodată în război împotriva Angliei; el mai știe, din declarația Maniu - Brătianu (care reprezintă marea majoritate a opiniei publice românești), că nici în situația de azi românii nu ar intra în luptă și nu ar accepta lupta cu anglo-saxonii. De aceea stăruințele sale se desfășoară în altă direcție: el caută să convingă pe români de legătura care există între ruși și anglo-saxoni. (În scrisoarea mea către Maniu am stăruit și eu în același sens!).¹¹ Și cere românilor să se retragă din Rusia. Dar același

¹⁰ După ce la întrevvedere Hitler - Antonescu din 12-13 aprilie 1943 conducătorul statului român s-a angajat să continue colaborarea cu Reich-ul, cei doi lideri ai opoziției din România, Iuliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu, adresează un memoriu lui Ion Antonescu în care arată că acesta nu are dreptul să angajeze națiunea română „într-o direcție în care ea nu vă poate urma” - *Iuliu Maniu - Ion Antonescu. Opinii și confruntări politice, 1940-1944*, Cuvânt înainte, îngrijire de ediție, note și comentarii de Ion Calafeteanu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 120-121.

¹¹ Vezi: Grigore Gafencu, *Jurnal*, editori și note de Ion Calafeteanu și Laurențiu Constantiniu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 476-485..

lucru îl cer cu toată autoritatea și toată stăruința și Maniu - Brătianu; sprijiniți pe declarația lui Steed, cei doi bărbați politici vor stărui desigur din nou. Dar pentru a sprijini stăruințele lor, Steed ar fi trebuit să fie mai explicit! Nu a vorbit de capitulare onorabilă, nu a dat *nicio asigurare* (în sensul celor sugerate de Seton Watson în excelenta sa conferință din 31 decembrie 1942 la Oxford, pag. 19, primul paragraf, îndeosebi linia 8¹²; ca și în sensul celor cerute de noi lui Beneș)¹³, nu a spus nimic care să dea impresia că alianța anglo-rusă reprezintă nu numai o tovărășie de război, *dar și o înțelegere de pace* și că Anglia, luând asupra ei să ceară ieșirea României din război, e în măsură să ia asupra ei angajamentul de a-i asigura *viața și o pace onorabilă*.

E foarte util de a aminti neconținut României că Rusia face parte din Națiunile Unite. Trebuie întărită și stimulată voința României de a face pace cu Rusia. Dar în același timp trebuie convinsă România (și înainte de toate bărbații politici români) *că o asemenea pace este cu puțință* și că se poate face fără a știrbi pe veci drepturile la viață, la neatârnată și la hotare etnice ale României.

Faptul că englezii ne cer mereu să retragem trupele noastre de pe front, fără a ne da alte indicații cu privire la pacea care ne așteaptă, dă de bănuț că nici ei nu au primit lămuriri cu privire la intențiile sovieticilor; indemnul lor corespunde voinței de a lămuri problema răsăriteană: englezii par să nădăjduiască că rușii vor vorbi când vom retrage trupele noastre. (Poate a intervenit și o înștiințare sovietică în acest sens: „Vom sta de vorbă numai după ce «sateliții Axei» își vor fi retras trupele”?).

Îmi pare vădit că îndemnurile lui Steed (care, după cât sunt informat, vor fi repetate, sub altă formă, în cursul săptămânii) sunt răspunsul la apelul nostru către Beneș (răspuns „favorabil” pe care îl vestise Viorel).¹⁴ Anglo-saxonii ne dau un semn „că se ocupă de noi”. Caută să ne apropie de ei, arătându-ne singura cale de împăcare cu puțință: destindere militară la Răsărit. Din acest punct de vedere, intervenția lui Steed, oricare i-ar fi conținutul, *e binevenită*. Faptul că o asemenea

¹² Vezi o prezentare a conferinței lui W. Steed în *Ibidem*, p. 542-547. G. Gafencu face referire la textul publicat al conferinței.

¹³ Eduard Beneș (1884-1948), fost ministru de Externe (1918-1935) și președinte al Cehoslovaciei (1935-1938), președinte al guvernului cehoslovac în exil. A plănuț crearea unei confederații polono - cehoslovaco - română. Revenit în Cehoslovacia în 1945, formează un guvern de coaliție; este ales președintele țării, dar se retrage din viața politică sub presiunea comuniștilor.

¹⁴ Viorel V. Tilea (1896-1972), om politic român, secretar particular al lui Iuliu Maniu. În perioada ianuarie 1939 - iulie 1940 a fost ministrul României la Londra, unde s-a autoexilat. În anii războiului a fost unul dintre conducătorii exilului românesc care a militat pentru desprinderea României de Axă.

intervenție a putut fi pusă la cale (Beneș - Steed - Viorel) **dovedește** că România „interesează” cercurile politice din Londra și că chiar **bărbații** politici cei mai prudenți și cei mai ascultători de Moscova - Beneș! - **îndrăznesc** să ne dea semne de viață. (De câțeva vreme Beneș nu mai îndrăznește să țină contactul cu polonezii; balticii încearcă zadarnic să stea de vorbă cu fostul președinte al Cehoslovaciei; Beneș nu se compromite cu aceia pe care Moscova nu-i iartă!).

Declarațiile lui Steed nu corespund însă așteptărilor noastre - sunt prea canonice și nu cuprind niciun element liniștitor. Opoziția noastră nu se poate sluji de ele. E vădit că Steed nu poate spune mai mult, fiindcă Anglia nu se poate încărca cu răspunderi în numele Rusiei, care tace... E drama țărilor vecine cu Rusia: ele nu se pot apropia de anglo-saxoni, fiindcă anglo-saxonii le cer încetarea luptei împotriva Rusiei și ei nu pot înceta această luptă fiindcă anglo-saxonii nu sunt în măsură să le dea nicio garanție! Mă voi strădui, în răspunsul pe care îl voi da lui S[ullivan]¹⁵ să stăruie asupra acestor greutăți și să încerc să obțin totuși unele lămuriri.

Voi vorbi cu Payot.¹⁶ Un articol lămuritor, iscalit de el în „Journal de Genève”, poate fi de mare folos. Și aș dori să pot convinge pe cei din țară că intervenția lui Steed e, totuși, foarte însemnată pentru noi și trebuie cercetată cu multă atenție!

Marti, 20 iulie

Dejun la Pirenne¹⁷, cu un belgian care a scăpat de curând din Franța și ne dă vești despre nenorocitele stări din țara vecină.

La 3, Rue des Granges, vizita lui Rose N.¹⁸ Ditez observațiile mele: „Mesajul d-lui W. Steed către poporul român, fără îndoială, a fost ascultat cu interes în România, unde numele d-lui Steed este cunoscut și apreciat.

Făcând aluzie la mesajul recent al domnilor Roosevelt și Churchill adresat poporului italian, d-l Steed a lăsat să se subînțeleagă (chiar dacă nu a spus-o expres) că Națiunile Unite se adresează României în același spirit în care ele s-au adresat

¹⁵ William Sullivan, reprezentant al autorităților britanice, însărcinat, între altele, să stabilească contact cu Grigore Gafencu. Prima întâlnire între cei doi a avut loc la 15 ianuarie 1942.

¹⁶ René Payot, ziarist, redactor-șef la „Journal de Genève”; prieten al lui Grigore Gafencu.

¹⁷ Jacques Pirenne (1891-1972), istoric, fiul istoricului belgian Henry Pirenne (1862-1935), refugiat din Belgia ocupată de hitleriști.

¹⁸ Rose N. era interesată să afle opinia lui Grigore Gafencu asupra mesajului lui W. Steed. La 24 iulie, Grigore Gafencu prezintă aceleași opinii și lui Allen Dulles, care promite că le va transmite la Londra.

Italiai, cerând acestor țări să schimbe conducătorii și politica lor și de a accepta o «capitulare onorabilă».

D-l Steed știe perfect că situația României în raport cu puterile anglo-saxone este diferită de cea a Italiei:

1. Atitudinea actuală a României nu se datorează acțiunii unui partid sau a unui regim politic; ea este consecința unei succesiuni de evenimente, dintre care cele mai importante (acordul de la Moscova din 23 august 1939¹⁹, prăbușirea frontului aliat în Flandra, ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940) au depășit voința politică și libertatea de acțiune a României. Conducătorii actuali sunt expresia unei situații de fapt, determinată de ocupația germană; ei nu reprezintă, din punct de vedere politic, nici majoritatea poporului, nici măcar *un curent minoritar*.

2. Chiar și în aceste condiții România nu a declarat război nici Angliei²⁰, nici Statelor Unite²¹, nici Franței. Soldații români nu au luptat niciodată împotriva acestor puteri. Chiar și astăzi, în cazul unei debarcări aliate în Balcani, d-l Steed referindu-se la declarațiile domnilor Maniu și Brătianu din 20 aprilie anul acesta²², a dedus foarte corect care ar fi atitudinea poporului român. Cunoscând acest fapt, d-l Steed n-a insistat în mesajul său decât pe atitudinea României față de Rusia. În termeni categorici, el a scos în evidență soliditatea legăturilor dintre Națiunile Unite și a declarat că cine vrea pace cu anglo-saxonii trebuie să vrea pace și cu Rusia.

O asemenea punere la punct este, în opinia mea, *necesară și utilă*. Nu trebuie ca românii să nutrească iluzii deșarte în virtutea simpatiei și încrederii pe care o au, cu toate acestea, pentru puterile occidentale. Românii trebuie să înțeleagă că aceste puteri nu pot să-i ajute atât timp cât ei înșiși nu depun eforturi *de a facilita restabilirea păcii la Est*. Este necesar a reaminti românilor - și eu însumi nu am încetat de a o face - că războiul este indivizibil.

Fără îndoială că d-l W. Steed, pentru a facilita o destindere în Est, i-a sfătuit pe români a începe imediat retragerea trupelor lor de pe front. Domnii Maniu și Brătianu au cerut și ei, cu tot mai multă insistență și în numele unanimității opiniei

¹⁹ În manuscris: 21 august 1939.

²⁰ Guvernul britanic declară război României la 6 decembrie 1941, după ce la 30 noiembrie Anglia dăduse un ultimatum ca România să înceteze războiul contra URSS până la 5 decembrie. La 5 decembrie guvernul român a înaintat o notă guvernului britanic în care justifică acțiunea României; a urmat declarația de război a Angliei.

²¹ Sub presiunea guvernelor german și italian, România declară război SUA la 12 decembrie 1941; la 4 iunie 1942 președintele SUA, F.D. Roosevelt, semnează o contra-declarație de război.

²² Vezi nota 10.

Respectiv publiche române; retragerea trupelor. Mesajul d-lui Steed va fi pentru șefii politici români o încurajare prețioasă, cu atât mai mult prețioasă cu cât ea vine de la un om care cunoaște valoarea cuvintelor și care are conștiința responsabilității lor. Căci există desigur în acest sfat de retragere a trupelor de pe front și un avertisment, a cărui gravitate nu trebuie să fie subestimată și, implicit, o *asigurare* pe care sperăm că o vom vedea precizată în viitor.

Căci un sfat atât de grav ca cel referitor la retragerea trupelor de pe frontul sovietic conține *nu numai un avertisment* pe care este dificil a-l subaprecia, însă el implică în același timp o *asigurare* pe care ar fi de dorit să o vedem precizată în curând.

La acest ultim punct, mesajul Roosevelt - Churchill era mai explicit; și la Est, în mod deosebit, era extrem de necesar pentru a depăși anumite aprehensiuni și a face să se înțeleagă că și aici este posibilă o pace onorabilă, asigurându-se popoarelor existența lor, libertatea lor, frontierele lor etnice.

Toate indicațiile care s-ar putea da asupra acestui subiect ar avea cel mai bun efect: ele ar demonstra că Națiunile Unite sunt unite nu numai în cadrul unei alianțe de război, dar și printr-un acord de principiu privind condițiile păcii; transformările în curs din anumite țări expuse, precum România, ar fi cu atât mai mult accelerate.

La acest punct eu mă raportează la apelul adresat d-lui Beneș, la 8 iunie anul curent, de câțiva oameni politici români domiciliați în Elveția (o copie după acest apel a fost remisă autorităților britanice).²³

Îmi permit totodată a vă atrage atenția asupra sugestiei care se găsește la finalul conferinței profesorului Seton Watson de la Oxford din 31 decembrie 1942".²⁴

²³ Despre convorbirea dintre Grigore Gafencu și reprezentantul lui E. Beneș, Kopecky, și solicitările românilor aflați în străinătate, vezi: Grigore Gafencu, *Jurnal (1 iunie 1940 - 17 iulie 1943)*, ediție îngrijită de Ion Calafeteanu și Laurențiu Constantiniu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 551-552.

²⁴ Aici se încheie textul dictat de Grigore Gafencu doamnei Rose N.; textul este în limba franceză în manuscris.